

Àmbits d'ús de la traducció automàtica

Joan Vilarnau i Dalmau

Professor del Màster de Tradumàtica de la Universitat Autònoma de Barcelona

De tots els reptes que la incorporació de les noves tecnologies ha plantejat al traductor professional, possiblement l'ús de la traducció automàtica (TA) és un dels que menys ha quallat. Encara són molts els traductors reticents o directament contraris a l'ús de la traducció automàtica en la seva activitat professional. Estem en un camp en què ni el rebuig total ni la utilització indiscriminada són posicions acceptables. Cal conèixer aquesta tecnologia perquè, quan es pot utilitzar, el rendiment del traductor pot augmentar més que amb qualsevol altra tecnologia. I, per contra, mal utilitzada porta al fracàs amb tota seguretat.

De la mateixa manera, cal combatre certs mites que giren al voltant de la traducció automàtica. Per exemple, que arribarà un dia que serà tan perfecta que no caldran els traductors humans. Aquest punt ara com ara és una utopia i si bé la TA cada vegada anirà millorant en qualitat més i més, el cert és que un traductor automàtic no deixa de ser un programa escrit que executa ordres i que, per tant, no té coneixement del món. Malgrat això, hi ha molts àmbits en què hi ha repetitivitat i que la TA pot entendre i traduir.

La TA és la resposta a les necessitats creixents de traducció. La societat de la informació ha comportat un augment exponencial de text traduïble, la immensa majoria del qual no serà mai assumit (per diversos motius, com el temps o el cost) per un traductor professional. L'objectiu de la TA no és, doncs, arribar a traduir qualsevol text. La TA s'adapta a uns textos amb unes característiques específiques. El repte del traductor, doncs, és tenir prou coneixements per valorar, davant d'un projecte, si la utilització de la TA li comportarà avantatges o bé inconvenients.

A continuació proposarem quatre criteris que pot tenir en compte el traductor professional per valorar un sistema de TA. Cal dir que només són quatre, i que es podrien ampliar molt i afegir factors com la integració, la utilització de CPU, l'adaptabilitat al context temàtic, etc. Aquests factors serveixen simplement per ajudar a valorar la idoneïtat d'un sistema de TA per a un context professional de traducció.

La rapidesa

La rapidesa és el gran valor de la TA. Actualment comptem amb sistemes capaços de traduir enciclopèdies senceres en menys d'una hora. I és un factor que clarament està millorant, ja que cada vegada comptem amb màquines més potents i amb més facilitat de treballar en clúster. També cal dir que els sistemes menys fiables des del punt de vista de la qualitat són els més ràpids. I a que tenen un nivell

d'anàlisi més simple. En la mesura en què el nivell d'anàlisi es fa més complex, la velocitat disminueix progressivament. De la mateixa manera, i com a conseqüència directa d'això, com més diferència morfològica i estructural hi hagi entre les dues llengües, també més trigarà el sistema a fer els processos de la traducció.

El preu

El preu també és un factor a valorar. Si comptem amb un sistema molt bo i fiable, però ens exigeix un pagament previ d'un percentatge important del cost total del projecte, possiblement l'ús de la TA en aquest projecte no comportarà cap benefici. Altrament, si utilitzem un sistema poc fiable però sense cost, és possible que sí que ens representi un avantatge. El preu, doncs, és un factor relatiu que va en funció de la qualitat del sistema.

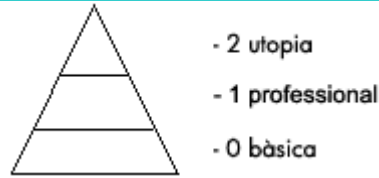
Els formats

Un altre factor important és els formats que accepta el sistema. No és una qüestió poc important, ja que fins fa poc la majoria dels sistemes no acceptaven el format més comunament acceptat, el format doc. Es tracta d'un format propietari, el que escriu el MS Word, les característiques del qual no han estat mai publicades. La necessitat de convertir formats tot sovint comporta pèrdues per al traductor, ja que aquesta és una qüestió que no sol preveure's en els pressupostos. També cal fer extensiu aquest comentari a la resta de formats propietaris, amb casos especialment greus, com els programes que tenen diverses versions incompatibles entre elles, i que obliguen a tenir filtres de canvi de format per a cada versió. Afortunadament, els formats oberts i publicats (com l'open document o odf) són ja una realitat tan important que fins i tot estan empenyent els formats propietaris a aproximar-se cap als estàndards basats en XML, que és un format d'intercanvi excel·lent.

La capacitat d'aprenentatge

No hi ha res més frustrant per a un traductor que treballar amb un sistema de TA que no pot aprendre. Fins no fa gaire anys els traductors d'un departament de la Generalitat de Catalunya van estar-se alguns anys corregint cada dia exactament els mateixos errors del sistema de TA. La tecnologia ha de millorar dia a dia, perquè això ha de ser la base del coneixement que nosaltres aportem. Un bon sistema de TA ha de permetre que entrem paraules noves, frases noves, etiquetes, contextos, etc. Els sistemes més sofisticats han de poder aprendre sols, partint de les correccions que faci el posteditor.

Òbviament fa falta un factor més, el més important, i que és la qualitat. Però l'hem deixat de banda per veure'l amb una mica més de deteniment. El cert és que s'ha escrit molt sobre la qualitat dels sistemes de TA. Així com sempre s'ha considerat que la velocitat és el gran punt fort de la TA, la qualitat s'ha vist com el principal punt feble. També s'han fet estudis comparatius sobre la qualitat de diversos sistemes automàtics de traducció, per determinar quin era superior i en quins matisos. Doncs bé, probablement tot això és menys rellevant del que sembla, ja que la qualitat de la TA es redueix només a tres possibilitats, que dibuixen la piràmide de la qualitat de la TA.

A efectes d'un ús professional molts dels sistemes de TA no serveixen en cap context. Són els que hem anomenat de qualitat bàsica. Permeten simplement fer-se una idea de la temàtica del text i entendre'n el contingut d'una mínima part. Traduir un text amb un d'aquests sistemes i després posteditar-lo representa més temps i més esforç que traduir-lo directament. La majoria dels sistemes gratuïts entre llengües morfològicament i sintàcticament llunyanes són a la base d'aquesta piràmide, que per això té aquesta forma.

Però hi ha sistemes de traducció en què surt més rendible traduir automàticament el text i després revisar-lo. Aquests són els que hem anomenat de qualitat professional, ja que tenen una possible utilització per part dels professionals de la traducció. La majoria dels sistemes entre llengües molt properes (com català < > castellà) es troben en aquest estadi.

Finalment hi ha la utopia, que seria l'estadi en què el sistema de TA no necessita postedició. Naturalment això pràcticament no es dona, o es dona en àmbits molt restringits i a partir de llenguatges controlats, amb estructures lingüístiques definides prèviament i sense innovació lèxica. Hi ha bons exemples d'això, com el cas de la traducció de butlletins meteorològics.

D'acord amb la piràmide de qualitat, les diferències a nivell de qualitat entre un sistema i un altre no són determinants per decidir-se per un o altre sistema, ja que, a la pràctica, tots ells necessitaran un estadi de postedició. I si necessiten la revisió d'un professional, que hi hagi un 2, un 7 o un 19 per cent més o menys d'errors no és tan important com els quatre factors que hem enumerat a dalt, o d'altres com la integració, si pensem en casos com el d'empreses, que compten amb sistemes informàtics sovint rígids i que no estan pensats per integrar-hi sistemes de traducció.

Si sabem valorar un sistema de TA i sabem quin nivell de qualitat ens dona, només ens caldrà decidir si utilitzem la TA en una traducció a partir d'un últim criteri: el nostre text. Efectivament, al principi hem comentat que la TA no està destinada a traduir qualsevol text. Caldrà tenir en compte factors com l'àrea temàtica, el grau de formalitat, els errors tipogràfics o gramaticals del text original, l'ús de terminologia específica, etc.

A tall de conclusió, doncs, podem afirmar que la TA és una eina que planteja un repte als traductors professionals. Un repte que fa que si és ben utilitzada puguin augmentar el seu ritme de traducció moltíssim. Però per aconseguir-ho han de conèixer aquesta tecnologia i la seva adequació al text que es vol traduir. Aleshores el traductor podrà valorar si vol utilitzar la TA o no, o si la vol utilitzar, per exemple, en combinació amb la traducció assistida.

Desembre 2006